

A MÁSIK HAZA: SZÍRIA

TÁRSADALMI JELEN ÉS JÖVŐ A KÖZEL-KELET SZÍVÉBEN

ELIAS AL-DEBEI

Absztrakt

A konfliktusok mély nyomokat hagynak egy ország társadalmi, kulturális szerkezetében, közösségi szövetében. A szíriai háborút követően az ország viharos gyorsasággal lett ennek lokális és nemzetközi hatásokkal járó szomorú példája. Írásunkban a szíriai válság elemeit tekintjük át, különös figyelemmel a keresztények és más vallásúak együttélésére és e krízis helyi társadalomra, kárvallott lakosságra gyakorolt hatásaira.

Kulcsszavak: Szíria, társadalmi problémák, Közel-Kelet, szíriai háború

Bevezető gondolatok Szíriáról

Szíria a csodák földje, a változatosság, a civilizációk és vallások világa. A Szíriába látogatók mindig szenvedélyesen látni kívánják a mélyen gyökerező, ősi történelmet, amely az ország minden részét áthatja. Az idők során több mint ötezer régészeti lelőhelyet és harminchárom civilizáció nyomait fedezték fel Szíriában, például a babiloni, az asszír, a föníciai, a római, a görög, a nabateus és egyéb kultúrákat. Rengeteg alkotótevékenység jelent meg Szíriában, az éneklés, a zene és különböző irodalmi stílusok. A társadalmi fejlődés számtalan jelét lehet itt felfedezni, amelyek összefüggenek, s épületek, erődtímenyek, fellegvárak, paloták, utak és hidak formájában jelennek meg.

Három kontinens, Ázsia, Afrika és Európa találkozási pontjánál Szíriát egyrészt fontos és egyedülálló földrajzi helyzete, másrészt a területén korábban létező legrégebbi birodalmak tették különlegesen vonzóvá a világ számára, hiszen Szíria a civilizációk bölcsője. Ahogyan a Louvre igazgatója, André Parrot mára híressé vált mondásában megfogalmazta: „Minden embernek két hazája van, az egyik, amelyikben született, a másik Szíria.”

A válság előtti Szíria

2011 márciusa előtt Szíria a legbiztonságosabb országok közé tartozott, és magabiztosan haladt afelé, hogy a legkülönbözőbb szektorokban, különösen a gazdasági életben átfogó fejlődést érjen el, de az események az összeomlás szélére sodorták a szír gazdaságot. Szíria gyorsan fejlődő, közepes fejlettségű ország volt. Összességében a szír gazdaság a XXI. század első évtizedében javult, bár alacsony bázisról indult. A GDP 2000 és 2010 között évente 4,3%-kal növekedett, ami szinte teljes mértékben a nem olajalapú energiaszektorra épült, míg az infláció elfogadható szinten, 4,9% körül mozgott. A szír gyógyszeripar a hazai szükségletek 90%-át fedezte, és a világ ötvennégy országába exportált. A kormány az állampolgároknak ingyenes egészségügyi ellátást nyújtott, ennek keretében vidéken minden tízezer lakosra, a városokban pedig minden húszezer lakosra egészségügyi központot jelölt ki. Az analfabetizmust 5% alá szorították, mielőtt a terroristák több mint hétezer iskolát leromboltak. Pedig ez az érték 1970-ben 70% volt. Ötévenkénti 8%-os javulással a kormány ambiciózus tervei között szerepelt, hogy 2015-re teljes írni-olvasni tudást érjenek el.

A munkanélküliség a válság előtti években 8,4%-ra csökkent, Aleppó kormányzóság pedig 94%-os foglalkoztatottságot ért el. Szíriában a GDP 2010-ben meghaladta a hatvannégymilliárd dollárt, a kormány 22%-kal járult hozzá a nemzeti össztermékhez, a szír olajszektor a termelés tekintetében huszonhetedik volt a világon, míg árbevétele a teljes árbevétel 7%-át tette ki. A villamos energia termelése megfelelő szinten volt, 2010-ben az ország szükségletét fedezte, és a felesleget Libanonba exportálták.

Szíria a válság idején

A konfliktusok, jól tudjuk, tönkreteszik a tárgyi eszközöket és az immateriális javakat, mély nyomokat hagynak az ország társadalmi, kulturális szerkezetében, közösségi szellemében. A szíriai konfliktust követően az ország viharos gyorsasággal lett ennek példája. Ezeket a következményeket nem lehet jelen helyen a maguk teljességében összefoglalni.

A válság súlyos károkat okozott Szíria infrastruktúrájában. Homsz, Aleppó, Damaszkusz és több kisebb város a szír hadsereg és a fegyveres csoportok közötti hadszíntérre változott, és ez a lakosság számára tragikus következményekkel járt. A konfliktus idővel részlegesen vagy teljes mértékben tönkretette a városi hálózatokat, lerombolta a házakat, a közművek infrastruktúráját, az utakat, az iskolákat, a kórházakat, és sok helyen gazdasági összeomláshoz vezetett. A hidak, a vízkészletek, a magtárak és mások stratégiai célpontokká válásával az anyagi kár fokozatosan nőtt.

A gazdasági rendszer, az emberi erőforrások, a kommunikációs eszközök szétzilálása tovább súlyosbította a fizikai károk közellátásra gyakorolt hatását. A fizikai károk csak egy részét jelentik a konfliktus által okozott károknak. Napjainkban az üzemanyaghiány és a válság okozta működési és karbantartási korlátozások komolyan csökkentették az állami áramszolgáltatást.

Az áramtermelés 70%-ra esett vissza. A csökkentett áramellátás súlyos problémákat okoz. A legtöbb város naponta csak néhány órára kap áramot. A kormány az ország különböző részeit máshogyan érintő áramelosztási politikát alkalmaz, ami a konfliktus összes következménye mellett más szolgáltatásokat is befolyásol (például vízszolgáltatás, oktatás, egészségügy).

A halálozás és a demográfiai helyzet változása a tízéves szíriai háború legszomorúbb eredménye. A válság előtt, 2010-ben Szíria népességét huszonegymillióra becsülték (World Development Indicators). 2011 óta a háború sok területen nyomást gyakorol az ország lakosságára. Az International Organization for Migration legutóbbi számításai szerint Szíria lakosainak száma 18,8 millió.

A háborús események súlyosan befolyásolták a házasságkötéseket, a termékenységi rátát és a születéskor várható élettartamot. Emellett a demográfiai mozgások egyik fontos része informálisan zajlik: vannak menekültek, akiket nem regisztrálnak, bizonyos esetekben a migránsokat nem számítják bele a teljes népességbe vagy a menekültlétszámba. A konfliktushoz közvetlenül köthető elhalálozások száma félmillió. A második világháború óta Szíria lett a világ legnagyobb erőszakos migrációjának színtere. A háború előtt Szíriában élő emberek milliói vándoroltak el.

Nem kétséges, hogy a Szíriai Arab Köztársaság ellen hozott „Caesar Act” (Caesar Syrian Civilian Protection Act) és más hasonló, szerintünk gyakran jogtalan, egyoldalú korlátozó intézkedések súlyosan sértik a szír polgárokat, különösen azért, mert az egész országot sújtó nehéz életkörülményekkel együtt hatnak, s így gátolják a kormány rekonstrukciós és rehabilitációs intézkedéseit, amelyekről azért döntött, hogy a háború által lerombolt területeken újraindulhasson az élet. A napi szükségletek biztosítása terén tovább növelik az állampolgárok terheit az áremelkedések. Ezek a szankciók lehetetlenné teszik, hogy Szíria hozzájusson többek közt a szükséges árukhoz, szolgáltatásokhoz, technológiákhoz.

Nyilvánvaló, hogy e jogtalan intézkedések a szír emberekre gyakorolt pénzügyi, gazdasági, banki és kereskedelmi nyomás növelését célozzák, a bankszektorra közvetlenül negatív hatással vannak, különösen a külkereskedelem finanszírozására, beleértve a szír emberek számára szükséges orvosi, gyógyszeripari és élelmiszeripari eszközök és nyersanyagok beszerzésének finanszírozását.

Ezek az intézkedések, amelyek nem egyeztethetők össze a nemzetközi joggal és a szabadkereskedelem elveivel, a koronavírus-világjárvány okozta jelenlegi helyzetet is tekintve nagymértékben befolyásolják a szomorú szír valóságot. A járvány gazdasági, szociális és egészségügyi hatásai nyomán nőttek a nehézségek az orvosi és gyógyszer-, illetve élelmiszer-ellátáshoz szükséges összegek biztosítása terén, miközben az igény jelentősen megnőtt ezeken a területeken.

A válság ezért, elsősorban a gáz- és fűtőanyagkrízis miatt, elérte a tetőpontját. A szír háború kitörése óta talán először történt olyan, hogy a piacokon az eladók napokon keresztül semmit nem tudtak eladni. Ehhez hasonló még a háború aktív időszakának legnehezebb napjaiban sem fordult elő. A vásárlási kedv tehát alacsonyabb a megszokottnál. Akik mégis rendelkeznek megtakarítással, azok csak a feltétlenül szükségeseket veszik meg egyre növekvő árakon. Egy adott termék ára helyről helyre, eladóról eladóra változhat. Sok áru akár 50%-kal is drágul, némelyik még többel is. Ez a helyzet nagy létbizonytalanságban tartja az embereket, hogy mit is törölhetnének a bevásárlási listáról. Az áremelkedés érinti a közlekedési, a ház- és üzletbérleti díjakat, valamint az egészségügyi és orvosi ellátást is.

Damaszkuszban, ahol korábban soha nem éltek annyian, mint most, hiszen családok ezrei menekültek a fővárosba, a szegénység és a hajléktalanság hihetetlen szintre emelkedett, az utcákon fáradt tekintetű, sápadt gyermekek, asszonyok, férfiak százai próbálnak zsebkenődt, kekszet, rágógumit eladni.

Ami az országunkban történik, az egy külső merénylet eredménye – sajnálatosan szíriai részvétellel. A negatív médiamegnyilvánulások hozzájárulnak e kedvezőtlen helyzet fenntartásához, ugyanis megkísérlik eltorzítani a Szíriára jellemző, történetileg pozitív képet. Bizonyos külső nemzetközi „erők” beszivárgása, amelyek céljaik elérése érdekében a bizonytalanokat a közhangulat ingerlésére készítetik (ittthon és külföldön egyaránt), nem szolgálja Szíria és a becsületes szír állampolgárok érdekeit. Ez az, ami Szíriát válaszút felé sodorja, amelynek kimenetelét nem tudjuk megítélni. Mindezeket összegezve nem kétséges számomra, hogy amivel az ország most szembenéz, az a valaha volt legrosszabb állapot.

Kivándorlás, elvándorlás

Tudjuk, hogy az emberek nemcsak a jobb életkörülményeket, hanem a nagyobb életbiztonságot is keresik, ez természetes és érthető helyzet. A migrációs kép értelmezésénél a biztonsági tényezők vannak túlsúlyban a gazdasági háttérű elvándorlásnál: az emberek a jobb életfeltételek reményében indulnak el, de ebben az esetben ez leginkább az életbiztonságot jelenti. Számos régióban a válsághelyzet folytatódása és a Szíria elleni külső megszorító

szankciók hatására a gazdasági helyzet tovább romlik, és a sírek ezután is menedéket fognak keresni.

Az ország jelenleg nagy menekülthullámmal él meg, hasonló a legnagyobbhoz Szíria utóbbi évtizedeiben, amely 2013-ban kezdődött a meneküléssel a háború elől, de kisebb mértékű és nagyobb akadályokkal. A jelenlegi gazdasági realitások okai és a szír állampolgárok vásárlóerejének csökkenése sokak számára megváltoztatta a kivándorlással kapcsolatos elgondolásait, különösen a fiatalokét, akik 2018-ig a háború okozta problémák ellenére a helyben maradást részesítették előnyben, és nem gondolták, hogy a helyzet jelentősen romlani fog azután, hogy a létszükségletek biztosítása nehézségekbe ütközött.

E változásnak az a következménye, hogy az ország elveszíti a Szíria jövőjének építése szempontjából fontos képzett embereket. Nemzetközi és civil szervezetek, valamint speciális tanulmányok párhuzamosan felmérték Szíria veszteségének és a befogadó országok nyereségének mértékét ebben a tekintetben. A tanulmányok rámutattak, hogy Szíriában a szakemberek hiánya minden szintet érint, leginkább a középiskolai és az egyetemi végzettséget igénylő területeken, valamint a szakmunkások körében.

A kereszténység Szíriában

Sokat mondják, halljuk, tudjuk: a kereszténység bölcsője Szíria. E kép jóllehet némileg leegyszerűsítő, de ha arra gondolunk, hogy a máig használatban lévő ősi, arámi nyelv csak kifejezéseiben tér el a szírtől, a kettő lényegében azonos, rögtön láthatóvá, érzékelhetővé válik e távolba tekintés. Egy bizonyos: a kereszténység a sírek számára nemzeti identitás.

A szír keresztények, csakúgy, mint a más vallású sírek, éveken keresztül szenvedtek a háború megpróbáltatásaitól. A terroristák keresztények tízezreit ölték meg vagy üzték el otthonaikból, templomokat, kolostorokat fosztottak ki és romboltak le. Szíria napjainkban spirituális válságon megy át. Az emberi civilizáció alapját jelentő erkölcsi értékek, tradíciók omlanak össze, ami a háború miatt és a szír területeken külföldről pénzelt terrorizmus jelenléte által megvalósult vallási üldöztetésben nyilvánul meg. Kiragadott példák a szíriai keresztények szenvedéseire:

- 2013 decemberének elején az an-Nuszra Front (az al-Kaidához kötődő iszlamista szervezet) foglyul ejtett tizenhárom szerzetesöt és két munkást Maaloula város Mar Takla ortodox kolostorában. Több szabotázscselekményre is sor került a Szent Illés-templomban, házakat raboltak ki, sok keresztet és ősi ikonokat törtek össze.
- Rakka átvétele után az Iszlám Állam sanyargatta a tartomány keresztényeit, *dhimminek* (korlátozott jogokkal rendelkező egyistenhívő közösségnek) tekintették

őket, sarcot vetettek ki rájuk, és folyamatosan egy új törvénnyel fenyegették őket, amely csak „keserűséget és szégyent hoz”. Olyan törvénnyel, amely a szerencsétlen, az engedelmisséget megtagadó keresztények számára szörnyű következményekkel jár. A terrrorszervezet kijelentette, hogy Rakkában és környékén a keresztények nem építhetnek kolostort vagy templomot, nem restaurálhatják a város lerombolt épületeit. A keresztények nem tehetnek ki keresztet vagy vallási könyveket, nem használhatnak hangosítást az imák, istentiszteletek során, és semmilyen vallási rítust nem végezhetnek a templomok falain kívül. A keresztények ezek után nem tehettek egyebet, mint várták, hogy a Szíriai Arab Hadsereg felszabadítsa a területet, és segítse őket.

- Idlib kormányzóságban is sor került kitelepítésekre, amikor az an-Nuszra Front 2015-ben átvette a hatalmat a térségben.
- 2015 februárjában az Iszlám Állam kilencven keresztényt ejtett foglyul két asszír település, Tel Shamiram és Tel Hormuz elleni támadásakor Haszaka kormányzóságban. 2015 februárja fordulópont volt az asszír keresztények életében, akiknek a száma az emberrablások, öldöklések és kitelepítések miatt Szíriában nem haladja meg az ötvenezret.
- Az Iszlám Állam 2015-ben támadást indított, és elfoglalta Tal Khanzirt és Ras al-Aint, e Szíria északkeleti részén fekvő, Törökország melletti, kurd többségű határvárosokat, ahol keresztények négy csoportja él, szír ortodoxok, szír katolikusok, örmény katolikusok és örmény ortodoxok. Az összecsapások és terrorakciók megkezdődése a régióban a keresztények elvándorlási hullámát indította el Európa felé.
- Al-Qaryatayn szír város Homsz kormányzóságban. A terrorista szervezet rengeteg keresztényt elhurcolt innen. E keresztényekkel bizonyos szempontból ugyanaz történt, mint a Rakkában élőkkel, akiket 2015 augusztusában a Szír Arab Hadsereggel vívott csata után az Iszlám Állam irányítása alá vont.

Szíria különböző vallásokhoz és felekezetekhez tartozó népe mindig is szír nemzeti identitású ősi nép volt. A Szíriában élő keresztények száma és részaránya a biztonság, a stabilitás, a kormányzás és a globális állapotok függvényében azonban sokat változott. Népszámszámítási felmérések kimutatták, hogy az elmúlt évszázad elején Szíriában a keresztények száma elérte a 30%-ot. Ez az érték aztán 35%-ra nőtt a francia megszállás utáni függetlenségi harc elején. A XX. század közepén a külföldi cégek és vállalkozások 75%-a keresztények kezében volt, kezdeményezéseiket a kormány messzemenően támogatta. A szír földön élő keresztények száma az 1940-es évek közepén meghaladta a népesség 38%-át. Ezek az emberek sok területen kitűntek tehetségükkel, sikereikkel. Keresztények százai irányították a

kulturális életet, a médiát, a mozikat, színházakat. Szír keresztények közül kerül ki számtalan alkotóművész, költők, írók, orvosok, gyógyszerészek, mérnökök, gyárosok, továbbá a hetvenes évektől napjainkig prominens személyek a szír élet valamennyi területéről, így miniszterek, vezető katonai, politikai és közigazgatási beosztásban működő személyiségek.

Szociális, gazdasági és kulturális téren is a keresztények mindig kiemelkedő társadalmi szerepeket töltöttek be. A szír keresztények a mai napig megőrizték vallási identitásukat. Vallásukat szabadon gyakorolják, szólhatnak a templomok harangjai, ünnepeiket nyomásgyakorlás nélkül szervezhetik. Mindezeket törvények biztosítják számukra, a többi szír felekezettel azonos jogokat élvezhetnek.

A keresztények száma 2010-ben, a háború előtt 2,2 millió volt, ma kevesebb mint hat-százhetvenhétezer. A szír keresztény generációk többsége városokban nőtt fel. Ami Damaszkuszt, a politikai fővárost illeti, itt három egyház székhelye található: az Antiochiai és az Egész Keleti Görög Ortodox Patriarchátus; az Antiochiai és az Egész Keleti Szír Ortodox Patriarchátus; az Antiochiai, Alexandriai és Jeruzsálemi Melkita Görög Ortodox Patriarchátus.

A szír keresztények migrációjáról

Napjainkban az arab régióban általában és különösen Szíriában keresztény kivándorlási folyamat tanúi vagyunk. A politikai, gazdasági és szociális válságok által kiváltott tömeges és gyors exodust tapasztalhatjuk meg, amely keresztényt és muszlimot egyaránt érint.

A keresztényeket súlyosan érintő migráció a társadalmi és gazdasági zsákutcából való kijutásban gyökerezik. Menekülés a mindennapjaikat érintő, ijesztő valóságtól.

Számos oka van annak, hogy a keresztények elvándorolnak a régióból, különösen Szíriából. Az egyik a jövőtől való félelem. A nyugati politika által létrehozott, szír földön harcoló terroristacsoportok nevét ismerve, az emelkedő számú szélsőségesek fanatizmusa miatt fokozatosan nő a félelem, a bizalmatlanság és a bizonytalanság.

Egy másik fő ok a romló gazdasági helyzet. Ez nem csak a keresztényeket sújtja, negatív hatással van minden szírre. A Szíria elleni számos gazdasági szankció nagymértékben befolyásolja az állami szektor gazdasági helyzetét és a keresztény magángazdaságot.

A keresztény kivándorlás negatív következménye az, hogy országunkban a keresztény közösségek többsége kis létszámú. A migráció ezekre jelentős hatással van azáltal, hogy megbénítja közösségi életüket. A szíriai keresztények elvándorlása negatívan befolyásolja a demográfiájukat is.

A keresztények soha nem igényeltek idegen védelmet, gyámságot. Valóban ragaszkodnak a hazájukhoz, történelmükhöz, egyházaikhoz. Azonban a fájdalmas helyi valóság és a megmaradási nehézségek otthonaik és hazájuk elhagyására készítetik őket, nagy szomorúsággal a szívükben. Ez azért is van így, mert a keresztény kisebbség minden válságban a legsebezhetőbb csoport a szír társadalomban.

Ha Szíria bizonyos területein nem lettek volna nehézségek az életkörülmények és a terroristák jelenléte miatt, a keresztények nem gondoltak volna arra, hogy elhagyják hazájukat, hiszen a terroristacsoportoktól és a fegyveres csapatoktól eltekintve a kormány nem üldözi vallásuk miatt a keresztényeket Szíriában, nincsenek igazságtalan törvények, amelyek humanitárius menedékjog kérésére ösztönöznék őket, ráadásul a templomok, iskolák, keresztény intézmények építését illető megszorítások sem léteznek.

Szíria tehát valóban a kereszténység bölcsője, az a föld, ahonnan annak üzenete elindult az egész világba. Szent Pál Damaszkuszban tért meg, és végigjárta az utat, amely összeköti Bab Shargit, „a Keleti Kaput”, ahol Szent Ananiás temploma áll, és Bab Al-Jabiyah-t, „a Nyugati Kaput”, ahonnan az út Jeruzsálembe vezet. Amikor az apostoli püspökségeket létrehozták, Antiochia, Szíria ősi fővárosa volt az első egyházmegye, az anyaegyház székhelye, amelyből az összes keleti egyház később létrejött. Nagy Szíria tanúja volt sok szent születésének, Krisztus öt apostola is itt látta meg a napvilágot: Simon Péter, András, János, Jakab és Fülöp.

A szíriai értelmiség egyhangúlag azt állítja, hogy a keresztények eltávolítása a régióból a Nyugat terve, amely azt célozza, hogy megszűnjön a térség kulturális diverzitása, monolit kultúrát hozzanak létre, és megakadályozzák a levantei országok közötti kommunikációt, amelyben a kereszténység fontos szerepet játszott.

A szír kulturális elit véleménye szerint a kereszténység túlélése Keleten a modern államról, a kulturális sokszínűségről, a pluralizmusról és a demokráciáról alkotott elképzelés feltétele. Jelenlétük megakadályozza a tudományos, szellemi és kulturális energiák csökkenését a régiókban, mivel a keresztények elvándorlásával az egész arab térség megváltozik társadalmilag és emberileg.

Végül a szír keresztények helyzete nem választható el a Kelet más keresztényeiétől. Bár Szíria a világi törvénykezés és jogalkotás szempontjából különbözik néhány szomszédos országtól, mert teljes körű állampolgári jogokat ad a keresztényeknek, a szír válság idején bekövetkezett rossz közbiztonsági és gazdasági feltételek rájuk gyakorolják a legnagyobb hatást.

Szíria jövője

Nem könnyű a jövőre vonatkozó kilátásokat meghatározni egy olyan bonyolult helyzetben, mint a szír valóság, amelyben a nemzetközi a regionálissal és a helyivel keveredik. Néhány újabb fejlemény azonban egy jobb jövő reményét keltheti a sírek szívében:

- A közbiztonság és a személyi biztonság helyreállítása több fontos térségben, és a szír hadsereg folyamatos igyekezete, hogy megszabadítsa Szíria földjét a terrorizmus és a bizonytalanság megnyilvánulásaitól.
- A legutóbbi hírek szerint több ország készül a diplomáciai kapcsolatok újrafelvételére a Szíriai Arab Köztársasággal, és ismét megnyitják követségeiket Szíriában.
- Az ENSZ és több ország felhívása a szír nép elleni egyoldalú büntető szankciók megszüntetésére.
- Folyamatos tárgyalás és kommunikáció a szír kormánnyal a jogtalan szíriai idegen jelenlét megszüntetésének szükségességéről. Ez a lépés nagyban enyhítené a szír állampolgárok által átélt humanitárius válságot, amelyet leginkább az áram- és vízhiány jelent.

A világ országainak össze kell fogniuk, és meg kell egyezniük a szír válság megoldásáról. Véget kell vetni a szír emberek szenvedéseinek, továbbá megsegítésükért együtt kell működni a szír kormánnyal az újjáépítés érdekében, elősegítve a fejlődést, hogy e folyamat eredményeként teljesülhessen a sírek óhaja, a régi, erős Szíria helyreállítása.

THE OTHER HOME: SYRIA

SOCIETAL PRESENT AND FUTURE IN THE HEART OF THE MIDDLE EAST

Abstract

Conflicts leave deep traces in the social and cultural structure and community fabric of a country. Following the war in Syria, the country became a sad example of this resulting in local and international repercussions. In our paper, we review the elements of the Syrian crisis, with particular attention to the coexistence of Christians and other religions and the effects of this crisis on local society and the afflicted population.

Keywords: Syria, social challenges, Middle East, Syrian war

Elias Al-Debei

Szíriai érsek. Damaszkuszban született, 1998-ban szentelték pappá. A szíriai melkita pátriárka hivatalának korábbi munkatársa, 2019-ben szentelték Bosra-Horan és Jabal-al Arab Melkita Görögkatolikus Egyházmegye püspökévé.

